

BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT – FYZICKÁ BEZPEČNOSŤ

SECURITY MANAGEMENT – PHYSICAL SECURITY

Lubomír BELAN

ABSTRACT

The author's goal is to inform readers about the issue of physical security, which is part of the security management of an organization. Within this issue, it describes the security sector, where the sub-sector, namely physical security, is discussed in more detail. We describe how it can affect the fulfilment of an organisation's objectives as a result of carrying out various activities (in order to protect people, objects of critical infrastructure). The issue of security management is nowadays dealt with by many people, it is also the case in military practice. The paper can be an inspiration for the reader in his daily work and helpful in the framework of command and control in a military organization.

Keywords: sector, security sector, physical security, discrimination, physical security of objects

ÚVOD

Štruktúra organizácie podľa *Senewalda* (2011) má byť vytvorená podľa určitej logickej schémy, ktorá zahrnie nielen všetky primárne (hlavné) oblasti alebo činnosti, ale aj všetky sekundárne (podporné) oblasti alebo činnosti. Každá uvedená oblasť hlavných a podporných činností tvorí samostatnú časť (úsek) celej organizácie. Podľa Slovníka cudzích slov úsek, časť, diel nejakého väčšieho celku (ekonomického, územného, stavebného a pod.) sa nazýva *sektor*.

Predstavitelia Kodanskej školy priniesli do výskumu bezpečnosti nový prístup tzv. *sektorový prístup*, ktorý súvisí s bezpečnostnými hrozbami a rozdeľujú ich do piatich sektorov – vojenského, environmentálneho, ekonomického, spoločenského a politického. (Ivančík, 2022)

Kodanská škola kladie dôraz na skutočnosť, že všetky sektory majú svoj vojenský aj nevojenský aspekt a definujú tiež tieto typy jednotiek: referenčné objekty, to znamená subjekty ktoré sú predmetom ohrozenia, ďalej aktérov, iniciátorov, objekty a funkcionálnych aktérov, ktorí ovplyvňujú dynamiku vo vnútri sektora. (Jurčák a kol., 2020, s.62)

Bezpečnostný sektor SR je možné definovať ako súhrn jednotlivých komponentov bezpečnostnej štruktúry štátu, fungovanie ktorých má byť založené na kompletnej bezpečnostnej politike štátu. Patria sem:

1. štátne inštitúcie s legitímnym mandátom zaisťovať bezpečnosť štátu a obyvateľstva pred akýmkoľvek aktom násilia: ozbrojené sily, polícia, spravodajské služby a ďalšie orgány spojené s výkonnou mocou.
2. volené a ustanovené authority, zodpovedné za riadenie a kontrolu mocenských inštitúcií:
 - *užšie chápanie* – mocenské inštitúcie štátu, vládne orgány riadenia, parlamentné orgány kontroly,

- *širšie chápanie* – navyše zahŕňa aj súdy a orgány spravodlivosti, relevantné mimovládne organizácie, médiá, špecifických aktérov (súkromné bezpečnostné služby, polovojenské milície, ďalšie neštátne organizácie podobného charakteru) (Samson, Korba, 2006).

Veľmi dôležitú podpornú činnosť predstavuje v tejto súvislosti **manažerstvo bezpečnosti organizácie**, ktoré má v každej organizácii zasahovať do všetkých činností, ktoré sa v nej vykonávajú. Každá organizácia musí teda v organizačnej štruktúre okrem vytvorenia pracovných miest na manažerstvo svojich hlavných a podporných činností pamätať aj na vytvorenie štruktúry pre pracovníkov, ktorí budú sledovať a riadiť jej bezpečnosť – **štruktúru bezpečnostných pracovníkov**. Rozsah bezpečnostných opatrení sa odvíja najmä od veľkosti a zložitosti organizácie. Z hľadiska organizácie môžeme manažerstvo bezpečnosti považovať za veľmi dôležitú časť (úsek) jej celkových činností a štruktúru bezpečnostných pracovníkov za časť jej celkovej štruktúry, ktorú môžeme nazvať – **bezpečnostný sektor organizácie**. Bezpečnostný sektor organizácie je možné *podľa subjektov ochrany* rozdeliť na niekoľko **podsektorov**, ktoré sa obvykle v rôznej intenzite vyskytujú vo všetkých druhoch organizácií ako napríklad bezpečnosť osôb a majetku, bezpečnosť životného prostredia (environmentálna bezpečnosť) a ďalšie.

Medzi kľúčové *oblasti podsektora bezpečnosti osôb a majetku* v organizáciách patria najmä **fyzická bezpečnosť**, požiarne bezpečnosť, bezpečnosť práce, bezpečnosť prevádzky, informačná bezpečnosť, počítačová bezpečnosť, bezpečnosť a ochrana vnútorného poriadku a ďalšie možné oblasti bezpečnosti v organizácii. Z hľadiska podnikateľskej činnosti sa v organizáciách vyskytuje aj množstvo *oblastí podsektora podnikateľskej bezpečnosti*, ktoré sú závislé od podnikateľských rizík, napr.: ekonomická bezpečnosť, finančná bezpečnosť, bezpečnosť produkcie, projektová bezpečnosť, ochrana proti podvodom a zneužitiu, a ďalšie. (Jasenovec, Dvořák, 2012)

V rámci fyzickej bezpečnosti (ako jednej z oblastí podsektora bezpečnosti) môžu vznikáť rôzne problémy, ktoré definujeme ako hrozby. Pojem hrozba podľa **Ivančíka** možno definovať „ako blízkosť niečoho nepríjemného, nebezpečného, čomu je vystavený človek a prostredie, v ktorom žije, ako bezprostredné nebezpečenstvo“. (Ivančík, 2022, s. 129)

Pre lepšie pochopenie pojmu hrozba je potrebné vyjadriť jeho vzťah k riziku. Varecha popisuje vzájomný vzťah medzi hrozbou a rizikom tak, že „hrozba vyjadruje objektívny jav, ktorý je oproti pojmu riziko aktuálnejší, reálnejší, otvorenejší, časovo bližší, obsahovo užší, identifikovateľnejší, „hmatateľnejší“, disponibilnejší, ktorý reálne „negatívne“, či „deštruktívne“ pôsobí na konkrétny jav, systém. Hrozba je teda jav, ktorý reálne a evidentne priamo začína deštruktívne pôsobiť. Ak poznáme riziká, potom môžeme predísť vzniku alebo pôsobeniu hrozieb“. (Varecha, 2017, s. 577)

1 FYZICKÁ BEZPEČNOSŤ

Fyzická bezpečnosť má za cieľ zabrániť úmyselnému napadnutiu osôb či majetku a obmedziť potenciálne škody a zranenia, ktoré môžu byť týmto napadnutím spôsobené. Tvorí ju fyzická bezpečnosť osôb a objektov a bezpečnosť objektov kritickej infraštruktúry. *Osobná bezpečnosť* je základným nárokom zaručeným podľa Všeobecnej deklarácie ľudských práv prijatej v Paríži na zasadnutí Valného zhromaždenia OSN v roku 1948. V Slovenskej republike je právo na ochranu osobnosti zaručené každému, pričom predmetom ochrany osobnosti človeka je podľa § 11 *Občianskeho zákonníka* najmä život a zdravie, občianska česť a ľudská dôstojnosť, súkromie, rodinný život, meno, dobrá povesť a prejavy osobnej povahy. Toto právo je zaručené už na ústavnej úrovni *Listinou základných práv a slobôd* a je

spresnené zákonom. Okrem všeobecnej ochrany prostredníctvom občianskeho zákonníka, sú to napr. *Zákon o ochrane osobných údajov, Trestný zákonník, Zákonník práce*. (Belan 2015)

1.1 FYZICKÁ BEZPEČNOSŤ OSÔB

Fyzická bezpečnosť osôb môže byť narušená rôznymi personálnymi bezpečnostnými incidentmi, ktoré znamenajú *fyzické narušenie osobnej bezpečnosti*, napr. napadnutie; *lúpež; ublíženie na zdraví; usmrtenie; útok na verejného činiteľa; útok na orgán verejnej moci; branie rukojemníkov; teroristický útok; písomné zasielanie potenciálne nebezpečných látok, napr. „biely prášok“; prenasledovanie a napadnutia; ale v niektorých prípadoch aj diskriminácia, sexuálne obťažovanie; sexuálne násilie a zneužívanie a znásilnenie*. Fyzická ochrana osôb je v organizácii zameraná najmä na ochranu:

- a) *zamestnancov pred fyzickým násilím a diskrimináciou,*
- b) *hlavných predstaviteľov manažmentu organizácie,*
- c) *klientov pri:*
 - obchodných rokovaniach, dražbách, aukciách, preprave finančných hotovostí a iných cenností, sprevádzaní pri služobných cestách,
 - poskytnutí autoservisu s vodičom vrátane osobnej ochrany, vytváraní a aktivovaní podporného tímu na osobnú ochranu.
- d) *osôb pri preprave finančných hotovostí a iných cenností* – bezpečnosť prepravy cenností predstavuje komplex činností zameraných na odvrátenie alebo zmenšenie rizík, resp. prejavov hrozby bezpečnostných incidentov, ktoré by sa mohli vyskytnúť v priebehu prepravy cenností,
- e) *osôb (vojakov) pri preprave nebezpečných vecí (ADR – Accord européen relatif), techniky, munície a pod. ohľadom hrozieb a rizík na trase vojenskej prepravy (presunu) počas cestnej prepravy, železničnej prepravy a leteckej prepravy.*

Zatiaľ čo ochrana zamestnancov pred hrozbou násilia na pracovisku a pred diskrimináciou je väčšinou záležitosť interpersonálnych vzťahov a incidenty v tejto oblasti riešia najmä líniovní vedúci, **ochranu hlavných predstaviteľov manažmentu a ochranu klientov riešia bezpečnostní pracovníci**.

Fyzická ochrana osôb sa rovnako, ako aj fyzická ochrana majetku v organizáciách, zvyčajne zabezpečuje príležitostným *prenajímaním príslušníkov súkromných bezpečnostných služieb*, ktorí, okrem iného, podľa Zákona o súkromnej bezpečnosti vykonávajú strážnu službu formou (Belan, 2015):

- a) ochrany majetku na verejne prístupnom mieste, ochrany majetku na inom než verejne prístupnom mieste,
- b) ochrany osoby, ochrany majetku a osoby pri preprave, ochrany prepravy majetku a osoby,
- c) zabezpečovania poriadku na mieste zhromažďovania osôb,
- d) prevádzkovania zabezpečovacieho systému alebo poplachového systému, prevádzkovania ich častí, vyhodnocovania narušenia chráneného objektu alebo chráneného miesta,
- e) vypracovania plánu ochrany alebo monitorovania činnosti osoby v uzavretom priestore alebo na uzavretom mieste.

Bezpečnosť zamestnancov pred fyzickým násilím

Násilie je patologickou formou agresie, ktorej cieľom je úmyselné použitie či hrozba použitím fyzickej sily alebo moci proti sebe, inej osobe, proti skupine či komunite, a to sily (moci), ktorá má, alebo s vysokou pravdepodobnosťou bude mať za následok poranenie, smrť, psychickú ujmu, poruchu vývoja či osobnosti. To je však iba jedno z možných poňaní

definície násilí. Násilie predstavuje veľmi zložitý fenomén, zahŕňajúci širokú škálu prejavov a etiologických príčin, takže jeho jednotná a ucelená definícia neexistuje.

Násilie možno deliť podľa radu kritérií (napr. podľa spôsobu vykonania, príčin vzniku, dĺžky trvania, aktérov i obetí, následkov pre účastníkov, očakávania či neočakávania vzniku a pod.). Násilie na pracovisku zahŕňa rôzne fyzické a verbálne útoky, takéto situácie zahŕňajú, ale nie sú obmedzené na:

- obmedzovanie osobnej slobody, ohováranie, vydieranie, donútenie, hrubý nátlak, poškozovanie cudzích práv, obmedzovanie slobody vyznania, porušovanie slobody združovania a zhromažďovania,
- zneužitie právomoci, korupcia, úplatkárstvo, úžera, vydieranie a neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi. (Belan, 2015)

Bezpečnosť zamestnancov pred diskrimináciou

Diskriminácia je také konanie, keď sa v tej istej situácii zaobchádza s jedným človekom (skupinou ľudí, organizáciou, krajinou, skupinou krajín) inak než s iným človekom (skupinou ľudí, organizáciou, krajinou, skupinou krajín) na základe jeho odlišnosti napr. rasového alebo etnického pôvodu, vierovyznania, veku, rodu, pohlavia, alebo sexuálnej orientácie, pričom rozhodovanie o tom, či došlo alebo nedošlo ku diskriminácii, sa uskutočňuje na základe toho, či existuje príčinná súvislosť medzi znevýhodnením a použitím kritéria pre rozlišovanie. Diskriminácia je v moderných demokratických spoločnostiach považovaná za neprípustnú a minimálne jej vyššie vymedzené formy sú v súčasnosti zakazované zákonmi a medzinárodnými zmluvami.¹

Diskriminácia predstavuje nerovnaké zaobchádzanie podkopávajúce a spochybňujúce dôstojnosť človeka. Zákaz diskriminácie teda automaticky neznamená rovnaké zaobchádzanie. V istých prípadoch práve formálne rovnaké zaobchádzanie sa môže stať ponižujúcim a teda diskriminujúcim (v tomto poňatí slovo „diskriminácia“ nadobúda oproti zúženému chápaniu slova v zmysle „rozlišovanie“ nový význam: „znevýhodňovanie“).

Diskriminačné dôvody vychádzajú z negatívnych vlastností diskriminovaných osôb iba vo výnimočných prípadoch. Aj nevedomosť a nepozornosť voči iným sa môžu stať príčinou neúmyselnej diskriminácie. Príčinami najčastejšie bývajú *osobnostné problémy* diskriminujúcich (komplexy menejcennosti, podceňovanie iných pre zvyšovanie vlastného sebavedomia, znižovanie agresivity po duševných traumách týmto spôsobom, autoritatívnosť), *socializácia* diskriminujúcich ľudí (prevládajúci názor na vlastnú subkultúru, kultúrna identita, spoločenské postavenie), *stereotypy* (zúžené predstavy o iných), *predsudky* (ideológiou vštepené, negatívne hodnotenia s emocionálnou zložkou).

Riziká vyplývajúce v súvislosti s diskrimináciou žien a mužov pretrvávajú takmer vo všetkých oblastiach súkromného a verejného života². Slovenská republika je zmluvnou stranou záväzných medzinárodných dohovorov.^{3,4,5} Od štátov sa požaduje, aby prijali

¹ <https://www.humanrightsguide.sk/sk/oblasti/diskriminacia/co-je-diskriminacia> (dostupné na internete 12.7.2023)

² Na odstraňovanie nerovností a podporu rodovej rovnosti vo vyššie uvedených oblastiach sa v medzinárodnom kontexte vypracoval duálny prístup, ktorý predstavuje na jednej strane konkrétne politiky osobitne zamerané na nápravu situácií spôsobených nerovnosťami medzi mužmi a ženami a na druhej strane uplatňovanie rodového hľadiska (gender mainstreaming).

³ Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW, 1979), ktorý v článku 1 vymedzuje diskrimináciu žien ako „akékoľvek rozlišovanie, vylúčenie alebo obmedzenie na základe pohlavia, ktorého dôsledkom alebo cieľom je narušiť alebo zrušiť uznanie, požívanie vážnosti alebo uplatnenie sa žien, bez ohľadu na ich rodinný stav, na základe rovnosti mužov a žien, ľudských práv a základných slobôd v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti.

opatrenia na zmenu spoločenských a kultúrnych vzorov správania sa mužov a žien s cieľom dosiahnuť odstránenie predsudkov a zvykov, ktoré sú založené na myšlienke podradenosti alebo nadradenosti jedného z pohlaví⁶. (Martinská, 2021)

Diskriminácia ľudí môže mať množstvo najrozmanitejších dôvodov, ako napr.:

- rasový alebo etnický pôvod, národnosť, štátne občianstvo,
- jazyk,
- rodinný stav, povinnosť k rodine,
- vierovyznanie,
- sociálny pôvod, majetok,
- vek – väčšinou sa vyskytuje v pracovnoprávných vzťahoch,
- rod/ pohlavie, tzv. rodová diskriminácia, napr. nižšie platy žien na tých istých pracovných pozíciách ako muži,
- sexuálna orientácia,
- politická príslušnosť, členstvo v politických či odborových organizáciách,
- zdravotné postihnutie,
- ďalšie dôvody, môžu vyplývať z akéhokoľvek predsudku (napr. výška v cm, krása, sexuálna príťažlivosť, temperament, zajakavosť, výslovnosť...).

Za diskrimináciu z dôvodu sa považuje:

- a) *pohlavie* – diskriminácia z dôvodu tehotenstva alebo materstva, ako aj diskriminácia z dôvodu pohlavnej alebo rodovej identifikácie,
- b) *rasový pôvod, národnostný alebo etnický pôvod* – diskriminácia z dôvodu vzťahu k osobe určitého rasového pôvodu, národnostného alebo etnického pôvodu,
- c) *náboženské vyznanie alebo viera* – diskriminácia z dôvodu vzťahu k osobe určitého náboženského vyznania alebo viery a aj diskriminácia fyzickej osoby bez náboženského vyznania,
- d) *zdravotné postihnutie* – obmedzovanie, rozlišovanie či znevýhodňovanie ľudí so zdravotným postihnutím, ktoré vyúsťuje do znemožnenia užívania ich práv v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, či občianskej oblasti na rovnakom základe s ostatnými.⁷

Často sa vyskytuje i pojem **pozitívna diskriminácia** alebo tiež afirmatívna akcia, resp. vyrovnávacie opatrenie. Pojem by sa dal opísať ako *zvýhodňovanie diskriminovaných* alebo *zvýhodňovanie znevýhodnených*. Príkladom by mohol byť predpis o určitých výhodách garantovaných invalidom pri hľadaní si práce.

Slovensko prijalo tzv. **Antidiskriminačný zákon** č. 365/2004 Z. z., (Časová verzia predpisu účinná od 02.01.2016) ktorý vychádza z antidiskriminačných smerníc Európskej únie (smernica Rady Európy 2000/43/ES, smernica Rady Európy 2000/78/ES, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie).

⁴ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 343/2001 Z. z. o prijatí Opčného protokolu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

⁵ Všeobecné odporúčanie č. 28 o základných povinnostiach zmluvných štátov podľa článku 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

⁶ Opčný protokol k Dohovoru je považovaný za nástroj garancie ženských ľudských práv, pretože umožňuje fyzickým osobám a inštitúciám podávať sťažnosti na porušovanie ľudských práv Výboru pre odstránenie diskriminácie žien, ktorý ich po prijatí prerokováva.

⁷ Zákon č. 365/2004 Z. z.,

Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi najmä v oblastiach:

- a) prístupu k zamestnaniu, povolaniu, inej zárobkovej činnosti alebo funkcii, vrátane požiadaviek pri prijímaní do zamestnania a podmienok a spôsobu uskutočňovania výberu do zamestnania,
- b) výkonu zamestnania a podmienok výkonu práce v zamestnaní vrátane odmeňovania, funkčného postupu v zamestnaní a prepúšťania,
- c) prístupu k odbornému vzdelávaniu, ďalšiemu odbornému vzdelávaniu a účasti na programoch aktívnych opatrení na trhu práce vrátane prístupu k poradenstvu pre výber zamestnania a zmenu zamestnania (ďalej len „odborné vzdelávanie“) alebo
- d) členstva a pôsobenia v organizácii zamestnancov, organizácii zamestnávateľov a v organizáciách združujúcich osoby určitých profesií vrátane poskytovania výhod, ktoré tieto organizácie svojim členom poskytujú.

Ku konkrétnemu riešeniu diskriminácie možno použiť nasledujúce prostriedky: zmierne riešenie sporu (mimosúdne vyjednávanie, mediácia); podnety kontrolným orgánom; medializácia; súdna ochrana. (Šimák a kol., 2012).

1.2 FYZICKÁ BEZPEČNOSŤ OBJEKTOV

V praxi bezpečnostného manažmentu sa pod pojmom **objekt môžu rozumieť**:

- priestory (*premises*), areál, ktorý stavebne a obvykle aj z hľadiska účelu a vlastníckych vzťahov tvorí jeden funkčný celok, zvyčajne zahŕňa viac budov a priestory medzi nimi, napr. priestory podniku, univerzity a pod.,
- budova alebo iný stavebne alebo inak ohraničený priestor, v ktorom sa nachádzajú chránené priestory s utajovanými skutočnosťami,
- budova alebo iný stavebne alebo inak ohraničený priestor, v ktorom sa nachádzajú chránené priestory s inými druhmi aktív,
- bytové budovy: rodinné domy, bytové domy, ďalšie budovy na bývanie, napríklad detské domovy, študentské domovy, domovy dôchodcov a útulky pre bezdomovcov,
- nebytové budovy určené na rôzne účely, s rôznou veľkosťou,
- inžinierske stavby, ktoré často nie sú tvorené budovami a môžu byť zaradené aj medzi prvky kritickej infraštruktúry.

Bezpečnosť chráneného objektu – je kvalifikovaná úroveň fyzickej, technickej alebo funkčnej bezpečnosti chráneného objektu, jeho integrity a funkcií, stav, kedy chránenému objektu reálne nehrozí žiadne nebezpečenstvo a jeho fyzická alebo technická bezpečnosť, sebarealizácia, funkcie, podstata a určené činnosti prebiehajú spôsobom (sú v stave) postavenia, určenia alebo poslania.

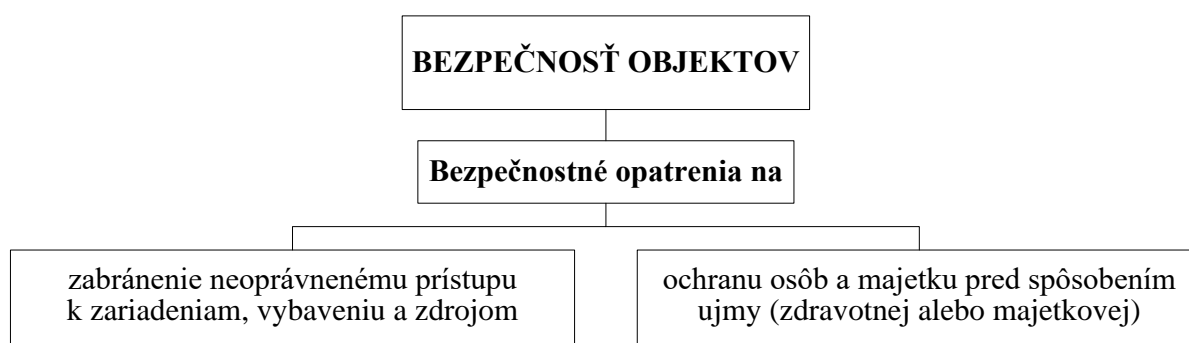
Porucha bezpečnosti chráneného objektu – je kvalifikovaná úroveň potenciálneho ohrozenia alebo chyby v systéme (úrovni) bezpečnosti chráneného objektu, stav, kedy bezpečnosť alebo výkon funkcií alebo účel chráneného objektu alebo jeho hodnota, podstata (integrita) sú reálne ohrozené, hrozí alebo vzniká porucha, krízový stav, priamo na chránenom objekte alebo porucha systému ochrany alebo subjektu zabezpečujúceho ochranu, pričom následok (škoda) ešte nastať nemusel.

Útok na objekt – je bezprostredné ohrozenie bezpečnosti chráneného objektu, najmä priama bojová akcia, teroristický útok, priamo alebo bezprostredne prebiehajúca násilná trestná činnosť alebo iné protiprávne konanie, smerujúce proti bezpečnosti chráneného objektu alebo subjektu zabezpečujúceho ochranu, s cieľom získať chránený objekt alebo jeho časť do moci útočníka, pod jeho kontrolu, eliminácia alebo poškodenie chráneného objektu

alebo získanie politického, ekonomického alebo iného prospechu alebo spôsobenie inej ujmy alebo škody. (Vyhláška č. 336/2004 Z. z.; Belan, 2015).

Pre všetky uvedené objekty platia rovnaké pravidlá zachovania bezpečnosti, rozlišujú sa iba v rozsahu prijímaných opatrení. Zásady **bezpečnosti objektov XY** (*Physical Security*) alebo **bezpečnosti priestorov XY** (*Premises Security*) vychádzajú zo zásad fyzickej bezpečnosti a objektovej bezpečnosti, ktoré sú podľa Vyhlášky NBÚ č. 336/2004 Z. z. o fyzickej bezpečnosti a objektovej bezpečnosti špecificky zamerané na **objekty a chránené priestory s uloženými utajovanými skutočnosťami**. (Šimák a kol., 2012).

Medzi riziká úmyselného ohrozenia bezpečnosti chráneného objektu patria najmä *lúpež, ozbrojená lúpež, vandalizmus, krádeže aktív vlámaním alebo zamestnancami, násilie proti personálu, vniknutie do informačného systému, narušenie poplachového systému, podozrivá poštová zásielka, špionáž, vyhrážanie bombou, teroristický útok*. (Belan, 2015) **Bezpečnosť objektov** je realizovaná prostredníctvom bezpečnostných opatrení, ktoré sú uvedené na obrázku 1.

Obrázok 1 Bezpečnosť objektov
Zdroj: Belan, 2015

1.3 BEZPEČNOSŤ PRVKOV KRITICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY

Smernica Rady 2008/114/ES definuje kritickú infraštruktúru ako zložku, systém alebo ich časť, ktorá je nevyhnutná na zachovanie základných funkcií spoločnosti, zdravia, ochrany, bezpečnosti, kvality života obyvateľov z ekonomického a sociálneho hľadiska, a ktorej narušenie alebo zničenie by malo závažné dôsledky v členskom štáte z dôvodu nemožnosti zachovať tieto funkcie.⁸

Kritická infraštruktúra je podľa Zákona č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre (účinnosť novely zákona od 01.03.2023) súčasťou infraštruktúry a predstavuje systém, ktorý sa člení na sektory a prvky.

Sektorom kritickej infraštruktúry je časť kritickej infraštruktúry, do ktorej sa zaraďujú prvky kritickej infraštruktúry. Sektor môže obsahovať jeden alebo viac podsektorov kritickej infraštruktúry.

Prvkom kritickej infraštruktúry je najmä *inžinierska stavba, služba vo verejnom záujme a informačný systém v sektore kritickej infraštruktúry*, ktorých narušenie alebo zničenie by malo podľa sektorových kritérií a prierezových kritérií *závažné nepriaznivé*

⁸ Smernica rady 2008/114/ES z 8. decembra 2008 o identifikácii a označení európskych kritických infraštruktúr a zhodnotení potreby zlepšiť ich ochranu

dôsledky na uskutočňovanie hospodárskej a sociálnej funkcie štátu, a tým na kvalitu života obyvateľov z hľadiska ochrany ich života, zdravia, bezpečnosti, majetku, ako aj životného prostredia. (Dvořák, Lusková, 2011)

Toto zničenie alebo znefunkčnenie môže nastať z dôvodu *veľkej prírodnej alebo technologickej katastrofy, teroristického útoku, extrémnych vplyvov počasia, či z ďalších dôvodov*. Zničenie alebo znefunkčnenie kritickej infraštruktúry by znamenalo veľké straty na životoch a majetku, morálne škody, alebo by viedlo k dezorganizácii spoločnosti. Do kritickej infraštruktúry patria najmä:

- *objekty osobitnej dôležitosti,*
- *d'alsie dôležité objekty,*
- *vybrané informačné a komunikačné prostriedky,*
- *zariadenia na výrobu a zásobovanie vodou, elektrickou energiou, ropou a zemným plynom,*
- *d'alsie časti majetku štátu a podnikateľských právnických a fyzických osôb určené vládou SR, alebo iným kompetentným orgánom štátnej správy, ktoré sú nevyhnutné na zvládnutie krízových situácií, ochranu obyvateľstva a majetku, na zaistenie minimálneho chodu ekonomiky a správy štátu, ako aj jeho vonkajšej a vnútornej bezpečnosti a ktoré treba špeciálne ochraňovať.*

Sú to zariadenia, služby a informačné systémy životne dôležité pre obyvateľov a riadenie štátu, ktorých strata funkčnosti alebo zničenie môže ohroziť bezpečnostné záujmy štátu (Šimák a kol., 2012).

Objekt osobitnej dôležitosti – je strategický objekt kritickej infraštruktúry, určený vládou SR, na návrh určených orgánov štátnej správy, orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy a iných právnických osôb, ktorého poškodenie alebo zničenie by ohrozilo bezpečnosť štátu a životne dôležité záujmy SR a ktorý podlieha vládou SR schválenému spôsobu ochrany a obrany.

Podľa Zákona č. 319/2002 Z. z. o obrane SR (*časová verzia predpisu účinná od 01.02.2020 do 31.03.2024*):

- **objekty osobitnej dôležitosti** sú strategické objekty obrannej infraštruktúry, ktorých poškodenie alebo zničenie obmedzí zabezpečenie obrany štátu,
- **d'alsie dôležité objekty** sú objekty obrannej infraštruktúry, ktorých poškodenie alebo zničenie obmedzí činnosť ozbrojených síl alebo chod hospodárstva Slovenskej republiky.

Zničenie alebo znefunkčnenie objektov môže nastať z dôvodu *veľkej prírodnej alebo technologickej katastrofy, teroristického útoku, extrémnych vplyvov počasia, či z ďalších dôvodov*. Zničenie alebo znefunkčnenie kritickej infraštruktúry by znamenalo veľké straty na životoch a majetku, morálne škody, alebo by viedlo k dezorganizácii spoločnosti.

Ochrana prvku kritickej infraštruktúry predstavuje zabezpečenie jeho funkčnosti, integrity a kontinuity činnosti, s cieľom predísť, odvrátiť alebo zmierniť hrozbu jeho narušenia alebo zničenia. V rámci organizácie sa chápe ako súhrn činností, mechanizmov, síl, prostriedkov a opatrení na prevenciu pred rizikovými faktormi, odvrátenie útoku na prvok kritickej infraštruktúry, zabránenie negatívnym vonkajším alebo vnútorným vplyvom ohrozujúcim existenciu, stabilitu a fungovanie prvku kritickej infraštruktúry a odstránenie následkov. Na ochranu prvku kritickej infraštruktúry sa určujú bezpečnostné opatrenia. Ich rozsah sa stanovuje na základe posúdenia hrozby narušenia alebo zničenia prvku. (Vidriková, 2011)

Trvalé bezpečnostné opatrenia sú investície a postupy na zabezpečenie ochrany prvku, a to:

- a) mechanické zábranné prostriedky,

- b) technické zabezpečovacie prostriedky,
- c) bezpečnostné prvky informačných systémov,
- d) organizačné opatrenia s dôrazom na postup pri vyrozumení a varovaní, ako aj na krízové riadenie,
- e) odborná príprava osôb, ktoré zabezpečujú ochranu prvku,
- f) kontrolné opatrenia na dodržiavanie trvalých bezpečnostných opatrení.

Mimoriadne bezpečnostné opatrenia sú opatrenia, ktoré sa uplatňujú v závislosti od intenzity hrozby narušenia alebo zničenia prvku.

Mechanické zábranné prostriedky sú podľa Zákona o kritickej infraštruktúre prostriedky obvodovej ochrany, najmä pevná bariéra, brána, závora a turniket, plášťovej ochrany, najmä dvere, mreža, bezpečnostné sklo a bezpečnostná zámka a predmetovej ochrany, najmä komorový trezor a komerčným úschovným objektom.

Technickými zabezpečovacími prostriedkami sú najmä systém na kontrolu vstupu, elektronický zabezpečovací systém, kamerový systém, elektrická požiarňa signalizácia, zariadenie na detekciu látok a predmetov, zariadenie proti odpočúvaniu, zariadenie na fyzické ničenie nosičov informácií.

Na ochranu prvku kritickej infraštruktúry sa spracováva **bezpečnostný plán**, v niektorých prípadoch aj **havarijný plán** (Zákon o kritickej infraštruktúre). Bezpečnostný plán prevádzkovateľa prvku kritickej infraštruktúry obsahuje popis možných spôsobov hrozby narušenia alebo zničenia prvku a zraniteľné miesta prvku a bezpečnostné opatrenia na jeho ochranu. Postup pri vypracúvaní bezpečnostného plánu:

1. Určujú sa *dôležité zariadenia prvku*.
2. Vyhodnocuje sa *riziko narušenia alebo zničenia jednotlivých zariadení prvku*, ich zraniteľné miesta, predpokladané následky ich narušenia alebo zničenia na funkčnosť, integritu a kontinuitu činnosti prvku.
3. Vyberú sa *hlavné bezpečnostné opatrenia na ochranu prvku*, ktoré sa členia na *trvalé bezpečnostné opatrenia a mimoriadne bezpečnostné opatrenia*.
4. Určujú sa *hlavné bezpečnostné opatrenia na ochranu prvku*.
5. Bezpečnostný plán sa počas jeho tvorby *konzultuje* s orgánmi, ktorých súčinnosť sa predpokladá pri ochrane prvku.

ZÁVER

Problematika fyzickej bezpečnosti je v súčasnosti aktuálna, zaoberajú sa ňou manažéri (velitelia) na riadiacich funkciách s cieľom eliminovať a riadiť rizika, ktoré môžu zásadne ovplyvňovať procesy, ktoré sa realizujú vo vojenskej organizácii. Ochrana sa zabezpečuje mechanickými zábrannými prostriedkami, technickými zabezpečovacími prostriedkami, fyzickou ochranou, režimovými opatreniami a pod. Spôsob, podmienky a rozsah navrhovaných opatrení určujú manažéri (velitelia) na základe posudzovania a hodnotenia rizík možného ohrozenia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BELAN, Ľ. 2015. *Bezpečnostný manažment – Manažérstvo rizika*. Žilinská univerzita v Žiline/EDIS – vydavateľstvo Žilinskej univerzity. 201 s. ISBN 78-80-554-1163-7

DVOŘÁK, Z. – LUSKOVÁ, M. 2011. *Základný výskum v oblasti kritickej infraštruktúry*, In: Krízový manažment 1/2011, Vedecko-odborný časopis Fakulty špeciálneho

- inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, 2011, ISSN 1336-0019, s.47-51. DOI: <https://doi.org/10.26552/krm.C.2011.1.47-51>
- IVANČÍK, R. 2022. *Bezpečnosť. Teoreticko-metodologické východiská*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. 239 s. ISBN 978-80-7380-873-0
- JASENOVEC, J. – DVOŘÁK, Z. 2012. *Možnosti definovania kritickosti infraštruktúry*. In: *Civilná ochrana : revue pre civilnú ochranu obyvateľstva*. ISSN 1335-4094. Roč. 14, č. 2 (2012), s. 46-49.
- JURČÁK, V., a kol. 2020. *Teoretické prístupy k skúmaniu bezpečnosti*. Vydání: první. Ostrava: Key Publishing s.r.o., (Monografie) 134 s. ISBN 978-80-7418-358-4
- MARTINSKÁ, M. 2021. *Analýza záväzkov Slovenskej republiky v oblasti obrany v kontexte rodovej rovnosti a dodržiavania ľudských práv žien. Analysis of commitments of the Slovak Republic in the field of defense in the context of gender equality and respect for human rights of women* [elektronický dokument] In: *Politické vedy* [print, elektronický dokument]: časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá. - ISSN 1335-2741. - ISSN 1338-5623. - Roč. 24, č. 3 (2021), s. 69-108. - Web of Science. DOI: 10.24040/politickevedy.2021.24.3.69-108
- SAMSON, I. – KORBA, M. 2003. *Reforma bezpečnostného sektora. Skúsenosti SR*. Bratislava. Projekt v rámci grantovej schémy MZV SR ev. č. 9/2006. Výskumné centrum pre zahraničnú politiku, n. o.
- ŠIMÁK, L. a kol. 2012. *Ochrana kritickej infraštruktúry v sektore doprava (vedecká monografia - separát)*, 1.vyd. Žilina: EDIS – vydavateľstvo ŽU. ISBN 978-80-554-0625-1.
- SENNEWALD Charles A. 2011. *Effective Security Management*. Vydavateľstvo: Butterworth-Heinemann. 360 s. ISBN 9780123820129
- VARECHA, J. 2017. *Nové výzvy pre Ozbromené sily Slovenskej republiky*. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2017 – zborník vedeckých a odborných prác : 8. medzinárodná vedecká konferencia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2017, s. 576-582. ISBN978-80-8040-551-9
- VIDRIKOVÁ, D. 2011. *Ochrana prvkov kritickej infraštruktúry v cestnej doprave*, In: *Logistický monitor*, september 2011, ISSN 1336-5851, 7 s.
- Smernica Rady 2008/114/ES z 8. decembra 2008 o identifikácii a označení európskych kritických infraštruktúr a zhodnotení potreby zlepšiť ich ochranu.
- Zákona č. 319/2002 Z. z. o obrane SR (časová verzia predpisu účinná od 01. 02. 2020 do 31. 03. 2024.
- Zákon č. 365/2004 Z. z., Antidiskriminačný zákon
- Zákona č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre
- Vyhláška č. 336/2004 Z. z. Vyhláška Národného bezpečnostného úradu o fyzickej bezpečnosti a objektovej bezpečnosti (v znení č. r1/c202/2004 Z. z., 315/2006 Z. z., 96/2022 Z. z., 233/2023 Z. z.

doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.

Katedra logistického zabezpečenia, Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika

Liptovský Mikuláš

lubomir.belan@aos.sk